IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 21 Issue 01 MAY 2026

SANOAT KORXONALARIDA SIFAT MENEJMENTI TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Olimov Jahongir
Andijon davlat texnika instituti

Annotatsiya

Mazkur maqolada sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimini rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlari, uning samaradorligini oshirish mexanizmlari hamda zamonaviy boshqaruv yondashuvlari tahlil qilingan. Shuningdek, ISO standartlari asosida sifat menejmentini takomillashtirish, raqamlashtirish, xodimlar malakasini oshirish va ichki nazorat tizimini rivojlantirishning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijasida sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimini samarali tashkil etish bo‘yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: sifat menejmenti, sanoat korxonasi, ISO 9001, boshqaruv tizimi, raqobatbardoshlik, mahsulot sifati, innovatsiya, samaradorlik, standartlashtirish.

KIRISH

Bugungi globallashuv va kuchli raqobat sharoitida sanoat korxonalarida mahsulot sifati hamda boshqaruv samaradorligini oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Jahon bozorida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun korxonalar xalqaro standartlarga mos sifat menejmenti tizimini joriy etishi zarur. Ayniqsa, ISO 9001 standartlari asosida tashkil etilgan sifat menejmenti tizimi korxona faoliyatining barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Sifat menejmenti tizimi mahsulot va xizmatlarning iste’molchilar talabiga mosligini ta’minlash, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, resurslardan samarali foydalanish hamda korxona raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. Shu sababli sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimini takomillashtirish va uning samaradorligini oshirish mexanizmlarini ilmiy asosda o‘rganish muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekistonda ham sanoatni modernizatsiya qilish, eksport salohiyatini oshirish va mahalliy mahsulotlar sifatini yaxshilash maqsadida sifat menejmenti tizimlarini joriy etishga katta e’tibor qaratilmoqda. Bu esa mazkur mavzuning dolzarbligini yanada oshiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Sifat menejmenti tizimi va uni rivojlantirish masalalari ko‘plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Xususan, E. Deming sifat menejmentida uzluksiz takomillashtirish tamoyilini ishlab chiqqan bo‘lsa, J. Juran sifatni boshqarishda strategik yondashuv va rejalashtirishning muhimligini asoslab bergan.

K. Ishikawa esa sifat nazorati va sifat to‘garaklari orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish mumkinligini ta’kidlagan. Zamonaviy tadqiqotlarda ISO 9001 standartlari asosida sifat menejmentini tashkil etish korxonalarning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligini oshirishning asosiy omillaridan biri sifatida qaralmoqda.

Mahalliy iqtisodchi olimlardan Q. Abdurahmonov, S. G‘ulomov va boshqa tadqiqotchilar sanoat korxonalarida boshqaruv tizimlarini takomillashtirish, mahsulot sifatini oshirish va innovatsion boshqaruv usullarini joriy etish masalalarini o‘rgangan.

Shunga qaramasdan, sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimining samaradorligini oshirish mexanizmlarini raqamli iqtisodiyot sharoitida chuqur tadqiq etish zarurati mavjud.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotni amalga oshirishda ilmiy abstraksiya, tizimli tahlil, iqtisodiy-statistik usullar, taqqoslash, kuzatish hamda umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimini tashkil etish bo‘yicha ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va xalqaro standartlar o‘rganildi.

Bundan tashqari, sifat menejmenti tizimining korxona samaradorligiga ta’siri tahlil qilinib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

ASOSIY QISM

Sifat menejmenti tizimining mohiyati

Sifat menejmenti tizimi – bu mahsulot va xizmatlar sifatini doimiy nazorat qilish, boshqarish hamda takomillashtirishga qaratilgan boshqaruv tizimidir. Ushbu tizim korxonaning barcha bo‘limlarini qamrab oladi va ishlab chiqarish jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Sifat menejmentining asosiy maqsadlari quyidagilar hisoblanadi:

- mahsulot sifatini oshirish;
- iste’molchilar ehtiyojini qondirish;
- ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish;
- korxona raqobatbardoshligini oshirish;
- eksport salohiyatini kengaytirish.

Sifat menejmenti tizimini rivojlantirish bosqichlari

1-jadval

Sifat menejmenti tizimini joriy etish bosqichlari

Bosqichlar	Mazmuni	Natijasi
Tahlil bosqichi	Korxonaning mavjud holatini baholash	Muammolar aniqlanadi
Rejalashtirish	Sifat strategiyasini ishlab chiqish	Maqsadlar belgilanadi
Joriy etish	ISO standartlarini tatbiq qilish	Tizim shakllanadi
Nazorat	Ichki audit va monitoring	Kamchiliklar aniqlanadi
Takomillashtirish	Doimiy rivojlantirish ishlari	Samaradorlik oshadi

Jadvaldan ko‘rinadiki, sifat menejmenti tizimi bosqichma-bosqich joriy etilishi korxonada samarali boshqaruvni ta’minlaydi.

Sifat menejmenti samaradorligini oshirish mexanizmlari

Sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimini rivojlantirish uchun quyidagi mexanizmlardan foydalanish maqsadga muvofiq:

Raqamli texnologiyalarni joriy etish

Korxonalarda ERP, CRM va avtomatlashtirilgan nazorat tizimlaridan foydalanish sifat nazoratini kuchaytiradi va inson omili ta’sirini kamaytiradi.

Xodimlar malakasini oshirish

Sifat menejmenti tizimining muvaffaqiyati xodimlarning bilim va ko‘nikmalariga bog‘liq. Shu sababli muntazam trening va malaka oshirish kurslarini tashkil etish zarur.

Ichki audit tizimini rivojlantirish

Ichki audit korxona faoliyatidagi kamchiliklarni o‘z vaqtida aniqlash va bartaraf etishga yordam beradi.

Innovatsion texnologiyalarni qo‘llash

Zamonaviy ishlab chiqarish texnologiyalaridan foydalanish mahsulot sifatini oshiradi va resurs tejamkorligini ta’minlaydi.

Motivatsiya tizimini takomillashtirish

Xodimlarni rag‘batlantirish sifat ko‘rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qiladi.

Sifat menejmenti tizimining korxona faoliyatiga ta’siri

2-jadval

Sifat menejmenti tizimining asosiy iqtisodiy samaralari

Ko‘rsatkichlar	**Tizim joriy etilishidan oldin**	**Tizim joriy etilgandan keyin**
Mahsulot sifati	Past	Yuqori
Brak mahsulot ulushi	Yuqori	Kam
Ishlab chiqarish xarajatlari	Yuqori	Qisqaradi
Mijozlar qoniqishi	Past	Oshadi
Eksport salohiyati	Cheklangan	Kengayadi
Raqobatbardoshlik	Sust	Kuchayadi

Ushbu jadval sifat menejmenti tizimi korxona iqtisodiy samaradorligiga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ifodalaydi.

ISO 9001 standartining ahamiyati

ISO 9001 xalqaro standarti sifat menejmenti tizimini tashkil etishning eng samarali usullaridan biri hisoblanadi. Ushbu standart quyidagi afzalliklarni beradi:

- xalqaro bozorda ishonchni oshiradi;
- mahsulot sifatini kafolatlaydi;
- boshqaruv jarayonlarini optimallashtiradi;
- ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi;
- iste'molchilar talabini to'liq qondirish imkonini beradi.

Bugungi kunda ko'plab sanoat korxonalari ISO 9001 standartini joriy etish orqali xalqaro bozorda o'z mavqeini mustahkamlamoqda.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimini rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish korxona raqobatbardoshligini ta'minlovchi muhim omillardan biridir. Zamonaviy sharoitda sifat menejmenti tizimini xalqaro standartlar asosida tashkil etish ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va iste'molchilar ehtiyojini to'liq qondirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sifat menejmenti tizimini samarali boshqarish uchun raqamlashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ichki audit tizimini rivojlantirish va xodimlar malakasini oshirish muhim ahamiyatga ega.

Kelgusida sanoat korxonalarida sifat menejmenti tizimini yanada takomillashtirish orqali eksport hajmini oshirish, xalqaro bozordagi raqobatbardoshlikni kuchaytirish va iqtisodiy samaradorlikka erishish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Deming E. Out of the Crisis. – Massachusetts Institute of Technology, 1986.
2. Juran J. Quality Control Handbook. – New York, 1999.
3. Ishikawa K. Guide to Quality Control. – Tokyo, 1982.
4. ISO 9001:2015 Quality Management Systems Requirements.
5. Abdurahmonov Q.X. Menejment. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
6. G'ulomov S.S. Innovatsion iqtisodiyot. – Toshkent: Fan, 2021.
7. O'zbekiston Respublikasining "Texnik jihatdan tartibga solish to'g'risida"gi Qonuni.
8. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi ma'lumotlari.
9. Zamonaviy sifat menejmentiga oid ilmiy maqolalar va internet manbalari.